

MATURITNÝ OKRUH 23

PUBLICISTICKÝ ŠTÝL

= *žurnalistický, novinársky štýl* , objektívno-subjektívny štýl

-je hybridným štýlom, využíva výrazové prostriedky **náučného, umeleckého a hovorového štýlu**

-**využívajú sa v ňom všetky slohové postupy**, niektoré vo väčšej miere

cieľ: **presvedčivo podať aktuálne informácie, poučať, ale i ovplyvňovať**

komunikačná sféra: *noviny, rozhlas, televízia, internet*

Znaky publicistického štýlu

a/ **písomnosť** (tlačené a elektronické médiá)

b/ **monologickosť** (chýba spätná väzba, nemá bezprostrednú reakciu adresáta)

c/ **verejnosť** (prispôbiť náročnosť obsahu širokej verejnosti)

d/ **informatívnosť** (spravodajská funkcia, sprostredkovať informácie – faktografické údaje, čísla)

e/ **variabilnosť** (tematická pestrosť)

f/ **aktualizovanosť** (odpovedať na otázky *Kto? Kedy? Kde? Prečo? Ako?*)

Výrazové prostriedky

- **vysoký počet podstatných mien**

- **expresívne slová** (na upútanie pozornosti)

- **neologizmy a cudzie slová**

- **jednoduché gramatické konštrukcie** (typické využitie jednoduchej vety)

Žánre (útvary) publicistického štýlu

***POZNÁMKA:** Vedieť, ktoré slohové postupy sa používajú!*

1. **spravodajské**: **správa, interview, oznámenie, inzerát, plagát, report**

- oznamovacia funkcia, informačný slohový postup

2. **analytické**: **úvodník, komentár, glosa, recenzia, karikatúra, pamflet, polemika**

- oznamovacia a presvedčovacia funkcia, výkladový slohový postup, zámerom je ohodnotiť nejaký spoločenský alebo politický jav

3. **beletristické**: **fejtón, besednica, reportáž, fičér, stĺpček, blog**

- estetická funkcia, rozprávací a opisný slohový postup

PODROBNEJŠIA CHARAKTERISTIKA NIEKTORÝCH ÚTVAROV

A: spravodajské

rozšírená správa

- ✓ **voľnejšie štylizovaný text a komplikovanejšia grafická úprava** (rôzne typy a hrúbka písma, grafické usporiadanie textu v stĺpcoch)
- ✓ **úvahové prvky** (postoj autora, hodnotenie)

1 – **TITULOK** (upútavacia a informačná funkcia), 2 – **PEREX** (zvýraznená časť správy, ktorá dopĺňa zákl. informáciu v titulku), 3 – **PRVÉ VETY SPRÁVY**, 4 – **CITOVÉ VYJADRENIA** (priamych účastníkov udalosti alebo iných zainteresovaných osôb)

interview

- ✗ **forma dialógu**
- ✗ **predstaviť** nejakú **osobnosť** spoločenského života
- ✗ otázky sú kladené tak, aby sa adresát dozvedel **čo najviac informácii**

jednoduchá správa

- základná informácia o udalosti, nič **nevysvetľuje ani nekomentuje**, iba **konštatuje**
- takmer dôsledne sa uplatňuje **informačný slohový postup**
- odpovedá na otázky *Kto? Čo? Kde? Kedy? Prečo? Ako?* sa stalo
- nie je členená na úvod, jadro a záver, **najdôležitejšia informácia je v titulku** → ak chceme správou viac zaujať, rozdelíme informácie, ktorú chceme v nadpise sprostredkovať, na dve časti: **nadtitulok a titulok**, ak je nadtitulok **faktografický** (stručná informácia, fakt), titulok môže byť **expresívny** (výzva, prirovnanie, rečnícka otázka ap.) a naopak

B: analytické

glosa

- ✖ autor zaujíma **postoj**, vtipne **analyzuje a hodnotí** nejaký jav, problém
- ✖ **subjektívnosť**, **kratší rozsah**, **vtip**, expresívnosť, **ostré vyznenie** ---> POINTA!

a/ pozitívna: chváli

b/ kritická: upozorňuje na nedostatky

c/ polemická: pochybuje o správnosti názoru iných

Ukážka 10

Podoby slušnosti

Do natrieskaného Ikarusu linky č. 78 sa na poslednú chvíľu natlačila bystrá starénka. Protištátne sa rozhliadla vôkol, a keď jej navela istý mladík uvoľnil sedadlo, precedila len tak medzi zuby: „... že vám to napadlo!“ Nijaký úsmev, nijaké ďakujem. Našťastie, na ponúknuté miesto práve nepieklo slnko, inak by si milá pani zaiste uzurpovala sedieť v lepšej „cestovnej triede“... Mýli sa, kto si myslí, že na tomto mieste chce-

me brojiť proti starším a zabúdať na nepísanú povinnosť mladých postaviť sa v autobuse tým skôr narodeným. Aj slušnosť sa však chápala inak, keď cestovný lístok stál 50 halierov, ako keď teraz máte sľaby slušný človek za 14 korún cestovať na jednej nohe a nevypočujete si za to ani búú... Vychovanie totiž automaticky neprichádza s krížikmi ľudského veku.

(S. Pacharová)

recenzia

- ✓ **hodnotiaci posudok** literárneho, umeleckého, technického alebo vedeckého **diela**
- ✓ **rozbór** posudzovaného diela či výrobku a **subjektívne hodnotenie autora**, t.j. **prvky výkladu a úvahy !!!**
- ✓ využíva sa **rôznorodá lexika** (ide o hybridný žáner)
- ✓ na rozhraní umeleckého a odborného štýlu
- ✓ **1. informačná časť**   **2. hodnotiacia časť**

editoriál

- ☐ **slovo šéfredaktora alebo iného člena redakcie**
- ☐ nachádza sa **na prvých stranách** novín a časopisov
- ☐ **forma komentára** = výkladový text s úvahovými zložkami
- ☐ **subjektívnosť**, **krátky rozsah**, **aktuálnosť** (závažné politické alebo spoločenské otázky)

reportáž

- ✖ základom je **očité svedectvo autora**
  - ✖ cieľom je **sprostredkovať autentickú atmosféru udalosti**
  - ✖ využíva **prostriedky umeleckého a náučného štýlu**, typický **opis** (dynamický opis udalosti alebo statický opis miesta) a **rozprávanie** (1. os. sg. alebo pl.)
- (a) dramatická (dejová, cestopisná) reportáž: žáner umeleckej literatúry, napr. Filanove cestopisy
- (b) investigatívna reportáž: typ televíznej reportáže, napr. z vyšetrovania zločinov
- (c) športový prenos: typická rozhlasová reportáž
- (d) reportáž-portrét: obraz o významnej osobnosti, napr. film o hercovi, ktorý sa dožíva jubilea
- (e) riport (malá reportáž): kratší živý opis aktuálnej udalosti

fejtón

- ◆ vtipné, ale aj kritické **rozprávanie**, ktorým autor upozorňuje na nejakú aktuálnu (najčastejšie negatívnu) **udalosť** z každodenného života
- ◆ cieľom je **vyprovokovať reakciu čitateľa a vyjadriť osobný názor**
- ◆ **vtip, zveličovanie, irónia až satira**
- ◆ využíva **rozprávanie a opis**
- ◆ **koniec fejtónu** je častokrát **prekvapujúci, paradoxný alebo príbeh nie je ukončený** (nasleduje výzva, otázka)

AUTORI PROTI TOTALITE

TOTALITA: režim štátu (v širšom zmysle aj politickej strany a pod.) založený na totálnom presadzovaní štátnej (a pod.) ideológie/moci vo všetkých oblastiach, **často aj násilnými a bezprávnymi metódami**. Totalita je forma vlády, ktorá zakazuje protichodné politické strany a ideológie a **riadi všetky aspekty verejného a súkromného života ľudí**. V totalitnom režime podliehajú všetci občania absolútnej autorite štátu.

disident = *odštiepenec, odpadlík* - označenie toho, kto myslí inak, kto sa odchyľuje od prevládajúcich spôsobov myslenia, disident (predovšetkým náboženský alebo politický) je v politickom slova zmysle človek odlišne zmýšľajúci, aktívny odporca proklamovaných názorov či existujúceho režimu

George Orwell

-britský autor pochádzal z vyššej vrstvy, z ktorej odišiel, lebo sympatizoval s proletariátom, **obdivoval všetko ruské a sovietske, ale neskôr sa stáva najväčším kritikom totalitného režimu**

- je **zakladateľom politickej satiry**

moderná politická bájka **Zvieracia farma !!!** „Všetky zvieratá sú si rovné, ale niektoré sú si rovnejšie.“

□ **reakcia na porevolučné udalosti v Rusku**

□ **typizácia postáv a pomerov** (*Major = Lenin, Napoleon = Stalin, diktatúra prasiat = boj o moc, demagógia*)

□ **farma = každý štát, ktorého sa dotkol komunizmus** (systém riadenia farmy má znaky komunizmu: kolektívne vlastníctvo, časté schôdzovanie, záľuba v heslách, záväzky, nedostatok vecí dennej potreby), **zvieratá môžu symbolizovať rôzne typy ľudí**

□ **na anglickej farme nastane vzbura nespokojných zvierat, ktoré vyženú majiteľa statku, vlády sa ujme dvojica najbystrejších prasiat: Napoleon a Snehuliak**, vytvoria zásady spolužitia, t.j. 7 prikázaní (*absolútna rovnosť medzi tvormi farmy*), Napoleon neskôr vyženie Snehuliaka a stáva sa jediným vládcom statku, zavádza diktatúru, Napoleon a zvyšok zvierat sa čoraz viac približujú ľuďom (kráčajú na dvoch nohách, opíjajú sa, presťahujú sa do domu)

idea: Absurdita systému. Každý totalitný systém je nezmysel a nemá budúcnosť. Moc mení takmer každého.

Alexander Solženicyn

-*nositeľ Nobelovej ceny za literatúru, 2 a pol roka strávil v gulagu, potom vyhnanstvo v Kazachstane, neskôr bol rehabilitovaný, mohol publikovať, násilne vyhostený z vlasti, opäť späť do Ruska, najvyššie štátne vyznamenanie, zomrel vo veku 90 rokov v r. 2008*

novela **Jeden deň Ivana Denisoviča !!!**

→ zachytáva **jeden deň väzňa v pracovnom tábore** (gulag), kde ľudia okrem iného trápia zima a nedostatok

jedla

-novela je rámcovaná zobudením sa o 5.00 a uložením k spánku, autor **dokumentárnym spôsobom** zachytáva každý krok nespravodlivo odsúdeného Ivana Denisoviča Šuchova, ktorý ťažko pracuje na stavbe

-novela zobrazuje **surovosť dozorcov a zlé životné podmienky v gulagoch** (ponižovanie človeka je v táboře zákonom), **autor ale nevyužíva naturalistické obrazy z väzenského prostredia**, ani drsné scény, ani expresívny jazyk, jeho **opisy života v táboře sú pokojné, detailné, bez citového napätia postavy**, hoci v každej minúte ide o život človeka

-Ivan nie je rebelujúci typ postavy, všíma si, čo sa v gulagu deje, vie, pri ktorom dozorcovi si môže dovoliť viac, počúva ľudí, ktorí sú v gulagu dlhšie

- novela je zároveň aj dokumentom o dobe, **ľudia v gulagu tvoria reprezentatívnu vzorku spoločnosti** (umelci, intelektuáli, kriminálnici, roľníci, úradníci bývalej vlády, dôstojníci)

idea: *Aj napriek trápeniam, nespravodlivosti systému, zlobe by mal človek vedieť vyťažiť z čo i len jednej, nepatrnej chvíle šťastia. Naozaj šťastným je človek len vtedy, keď dokáže v nešťastí vidieť aj kúsok šťastia a vtedy, keď vie mať radosť z dobrých vecí, ktoré sa ukrývajú pod rúškom zla, nespravodlivosti a skazenosti.*

Ladislav Mňačko

-bol členom Komunistickej strany, postupne sa zbavoval naivných ideálov a dôvery k vládnucej strane, stal sa kritikom dobových spoločenských deformácií, po okupácii ČSSR vojskami Varšavskej zmluvy odišiel do emigrácie v Rakúsku, v čase normalizácie boli jeho diela vypustené z učebníc a zakázané, do literárneho života sa vrátil po Nežnej revolúcii v r. 1989

román **Ako chutí moc !!!**

- **pripomína politický pamflet** (kvôli tomuto dielu musel Mňačko emigrovať)

- koncipovaný ako **retrospektívna mozaika spomienok fotografa Franka**, ktorý je zároveň rozprávačom príbehu, **na mŕtveho** (hodnotí životný osud bývalého revolucionára a odbojára, neskôr dôležitého politického činiteľa)

- **rozprávač je personálny, takmer vševediaci**, t.j. v 3. osobe sg., ale **veci a udalosti vníma iba z pohľadu postavy Franka**

- **premena mŕtveho štátnika sa začala, keď získal moc**, jeho heslo *Môj život je revolúcia a revolúcia je môj život* sa zmenilo na *Ja som revolúcia, revolúcia som ja*, chce mať všetku moc vo svojich rukách

- dej sa odohráva **v priebehu niekoľkých dní veľkolepého štátneho pohrebu**, počas ktorého **Frank plní funkciu fotografa**

- **nepoznáme meno mŕtveho, mesto a ani štát**, v ktorom sa román odohráva

- **do domu smútku prichádzajú desiatky ľudí, aby sa mŕtvemu poklonili, považujú to za povinnosť**, ináč **im je zosnulý ľahostajný** (jediný, kto sa mu chce úprimne pokloniť je jeho syn, ktorého paradoxne nechcú pustiť dnu)

*Frank v priebehu pohrebu spomína na bývalého priateľa: **boli priatelia od školských lavíc a jeho priateľ sa***

*snažil byť vždy vodcom, bol rebelom, neskôr buričom a revolucionárom. Kedysi Frankovi prebral dievča Margitu a kvôli tomu sa i pobili, ale ostali priateľmi. Jeho priateľ si ju vzal za ženu, ale neskôr sa rozviedli, lebo mu nebola dosť dobrá. Mali spolu syna Martin a Mŕtvy si to zariadil tak, aby mohol bývať s ním. Potom sa znova oženil so svojou sekretárkou, atraktívnou ženou. **Frank si ho pamätá ako odvážneho, uvážlivého, pokojného muža, boli spolu v Povstaní. Bol však až zbytočne krutý. Veľmi mu zazlieval, keď na mieste zastrelil chlapca, sopliaka, ktorý zaspal na stráži. Frank si ďalej spomína, že v posledných rokoch jeho priateľ už nedôveroval nikomu. Chcel mať všetku moc vo svojich rukách. Počas svojho pôsobenia urobil i veľa nesprávnych rozhodnutí, ale vinu vždy zvalil na iných. Mŕtvy umiera na urémiu, ale pre spoločnosť bola príčinou leukémia – viac „vhodná“ pre štátnika.***

*myšlienka = **moc kazí ľudí**, neobmedzená a nekontrolovateľná moc rozkladá človeka mravne, ľudsky aj politicky*

„Ty si bol vodcovský typ, nikto ti to neupieral, každý ťa rešpektoval, nepriatelia sa ťa báli, spoznali včas nebezpečenstvo tvojej osobnosti, chceli ťa zničiť a nezničili ťa, nepriatelia ťa nezničili. Zničili ťa priatelia? Nie. Zničil si sa sám. Vodcovský typ, ktorý prestane viesť sám seba, nemá viac právo stáť na čele.“